

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 1058 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 11-martda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 28-fevraldagi
333/5-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Improving the efficiency of investment activity in oil and gas enterprises.....	24
Raxmatova M.G., G'ofurov Sh.N.	
Organization of control and evaluation of effectiveness in international companies.....	30
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
Xalqaro standartlarning korxona eksportini oshishidagi ahamiyati.....	35
Sobitov Diyor Abbralxonovich	
Erkin iqtisodiy zonalar boshqaruvining tashkiliy tuzilmasini takomillashtirish yo'llari	40
Ataismatov Iqboljon Zumratjonovich	
Xorazm viloyatida turizm infratuzilmasini innovatsion rivojlantirish ko'rsatkichlarini ekonometrik modellash va prognozlashtirishning ba'zi masalalari	46
Jumaniyazova Ro'za Quvondiq qizi	
Tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash	60
Rasulov Muxammad Bobur Fazliddin o'g'li	
Economic analysis of investment activity of enterprises.....	66
Shermatov Akhror Abduhakimovich	
Kichik biznesni rivojlantirishda innovatsion faoliyatni moliyalashtirish yo'nalishlari	72
Z. Rahimova	
Влияние углеродного следа на экологическую устойчивость узбекистана	76
Саттарова Барно Шухратовна	
Moliya bozori dastaklari orqali xorijiy investitsiyalarni jalb etish modellarining uslubiy asoslari	84
Ibragimov G'anjion G'ayratovich	
Maqdsadli tushumlarning audit obyekti sifatidagi tasnifi va tavsifi.....	90
Ne'matov Oybek Ismatullayevich, Qambarov Abduazizbek	
Bank majburiyatlari tushunchasi, uning mazmuni va mohiyati	96
Muminova Parvina Ilhom qizi	
Sanoat korxonalariga berilayotgan soliq imtiyozlari ma'murchiligini ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan ishlar samaradorligi.....	100
Turabov Ulug'bek Olimjonovich	
Tur operatorlari va sayohat agentliklarida xarajatlar va foyda tahlili va uning turlari	106
Taniyev Ahmadjon Bahromovich	
O'zbekistonda kredit bozorini rivojlantirish istiqbollari.....	113
Salimov Burxon Abubakirovich	
Social media marketing as a key strategy in modern business.....	125
Najimova Bakhtigul Abdilkasim qizi	
O'zbekistonda yashil mahsulotlar eksportini rivojlantirish orqali barqaror iqtisodiy o'sish va xalqaro integratsiyani ta'minlash.....	129
Radjabov Bunyod Abduxalilovich	
Оценка и управление рисками в проектах строительства энергетических объектов	136
Махматкулов Жамшед Бахтиёрович	
Iqtisodiyotda ko'chmas mulk bozori hamda uning xususiyatlari	140
Ibragimov Qobil To'xtamishovich, Raimkulov Sherali O'rozdavlatovich, G'ffarov Husayn Aliyor o'g'li, Ismoilov Davronjon Ilxomjon o'g'li, Tashpulatova Shaxnoza Tursunpulatovna	
Ekologik turizmning ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri va uni rivojlantirish istiqbollari (Jizzax viloyati misolida)	144
Isomiddinov Sherzod Sirojiddin o'g'li	
Ways to improve personnel policy in improving the quality of financial services provided by financial institutions.....	148
Ergashev Umidjon Ibragimovich	
Qo'shilgan qiymat solig'ining budjet daromadlarini shakllantirishdagi ahamiyati	152
Djabbarov Anvar Muxammadsaliyevich	

Tadbirkorlik subyektlarining barqarorlik reytingini aniqlash va ulardan samarali foydalanish yo'llari	157
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	
Tovar-moddiy zaxiralar auditini tashkil qilish masalalari	164
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich, Botirov Lazizbek Botirovich	
O'zbekiston tijorat banklari faoliyatida aktivlar daromadlilikini oshirish masalalari.....	168
Saxibjonov Muzaffar Salijonovich	
Organization of control and evaluation of effectiveness in international companies.....	174
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
Strategic growth of global companies in contemporary environments.....	179
Djurabaev Otabek Djurabayevich	
Directions for management of the tax system.....	184
Sharokhmatov Abdurakhim Abdulamitovich	
Davlat korxonalarida moliyaviy samaradorlik va uni boshqarish tizimini takomillashtirish yo'nalishlari.....	188
Qarshiyev Nodirbek Olim o'g'li	
Проблемы, модели и методы оптимизации управления товарными запасами	193
Бабаджанов Шопулат Шомашрабович	
Literature review: the significance of digitization to management credit activity of commercial banks	200
Jo'rayev Eldor Berdibekovich	
O'zbekiston Respublikasining davlat budjeti.....	205
Ajibaeva Raiya Maxsudovna	
Yashil iqtisodiyot kontsepsiyasining shakillanishi, taraqqiyot bosqichlari va uning dolzarbligi.....	212
Kodirov Javlonbek Nematullayevich	
Bank plastik kartalari orqali masofaviy xizmatlarni takomillashtirish.....	219
Abdullayeva Dildora Qudratovna, Abdullayev Baxodirjon Valijon o'g'li, Almuratova Nurlio'lmasoy Naim qizi	
O'zbekistonda iqtisodiy o'sishni ekonometrik modellash.....	223
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna	
Mahalla faoliyati ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlarini tahlil qilishning nazariy asoslari.....	232
Aliqulov Ravshan Shodiyor o'g'li	
O'zbekistonda lizing bozori tahlili.....	237
Boyev Bekzodjon Jo'raqul o'g'li, Shavkatov Behruz Rustam o'g'li	
Chakana savdoni rivojlantirishning mintaqaviy xususiyatlari	241
Ismoilov Shohjahon O'tkir o'g'li	
O'zbekistonda tibbiy xizmatlarning rivojlanish tendensiyalari, tarkibiy tuzilish tasnifi va marketing segmentlari	244
Axmedov Zafarjon A'zamovich	
Мировой опыт и перспективы развития свободно экономических зон в Республике Узбекистан.....	250
Кадилова Истора Кадилова	
Перспективы реформирования налоговой системы Республики Узбекистан в условиях глобализации.....	254
Буранова Лола Вахобовна, Садиков Искандар Гайратович	
O'zbekiston 2030 strategiyasi – islohotlar tizimligida ipoteka kreditining dolzarbligi.....	263
A'zamxo'jayeva Nihola	
O'zbekistonda sug'urta mexanizmlarini rivojlantirish istiqbollari	267
Shoraximova Zilola Nosirdjanovna	
Biologiya va tibbiyotda matematik statistika	271
Voxidov Alikul Melitosheich	
Viloyatda chorvachilik mahsulotlarini o'tgan yilga nisbatan o'zgarishi.....	283
Azimov Allaberdi O'rinovich, Begaliyeva Madina Abdusamatovna	
Servis korxonalarida mobil ilovalar yordamida interaktiv xizmatlar yaratish	289
Ne'matov Nizom Ismatullayevich	
Oziq-ovqat ta'minot zanjiri tushunchasi va uning zamonaviy tendensiyalari.....	293
Nazarova A.N	

Влияние искусственного интеллекта при разработке стратегических программ на экономическое развитие страны.....	300
Каримова Нуржахон Олим кизи	
Kichik va o'rta biznesda moliyaviy menejment: muammolar va yechimlar	306
Saidvaliyeva Nigora Ziyodillayevna	
Теоретико-правовая характеристика экономических отношений	313
Фарход Махмудович Тиркашев, Исломжон Жамshedович Жамshedов	
Cash flow reporting in Uzbekistan: national accounting standards and international standards application	318
Ochilov Ilyos Keldiyorovich	
Tadbirkorlik salohiyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari va takomillashtirish mexanizmlari	324
Baxtiyor Xabibullayev Abdulvoxid o'g'li	
Получение долгосрочного кредита и определение его размера для привлечения лизинга	330
Латипова Шахноза Махмудовна	
Ko'chmas mulk solig'ining ko'chmas mulk bozori tendensiyalariga ta'siri	335
To'lakov Ulug'bek Toshmamatovich	
Rivojlangan mamlakatlarning davlat qarzi va uni boshqarishdagi tajribasini tahlil qilishga ilmiy yondashuv	343
Suyunov Dilmurod Xolmuradovich, Abdurahmonova Feruzabonu	
Эффективный инновационный менеджмент в системе здравоохранения Республики Узбекистан.....	353
Абдурахманов З.М.	
Islom moliyasining O'zbekistondagi o'rni va O'zbekiston Respublikasining islomiy tashkilotlar va banklar bilan aloqasi	356
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi, Elboyev Otajon Polvonquliyevich	
Tadbirkorlik subyektlarida innovatsion faoliyatni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	361
Oxunjonova Madina Isoqjonovna	
Основные задачи обеспечения цифровой информационной безопасности в образовательном процессе	365
Иzzатилла Пулатов Кудратиллаевич	
Tijorat banklarida komplaens nazoratni takomillashtirish.....	373
Muminova Marguba Mamirkulovna	
Kichik biznes uchun soliq imtiyozlari va ularning samaradorligi.....	378
Sarvar Ochilov	
Xalqaro moliyaviy tashkilotlarning davlat iqtisodiy rivojlanishidagi o'rni	387
Raxmonova Dildora Ergash qizi	
O'zbekiston Respublikasida kreditning iqtisodiyotni rivojlantirishdagi o'rni	395
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
Mintaqa sanoat korxonalari investitsiya jarayonlari rivojlanish tendensiyasining statistik tahlili.....	399
Quvatova Gulzoda Faxriddin qizi	
Natijalarga yo'naltirilgan budjetlashtirish samarali budjet menejmentining omili sifatida	403
N. Sheraliev	
O'zbekistonda kichik biznesning rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari	408
Salayev Jasurbek Komilovich	
Features and prospects for the development of digital marketing in Uzbekistan	414
Musayeva Shoirazimovna	
Анализ динамики импорта узбекистана в 2017–2024 годах с учетом индекса сложности продукции (PCI)	418
Жабборов Нодира Холмурод кизи	
O'zbekistonning kredit riskini baholash: iqtisodiy barqarorlik va xavf omillari tahlili	422
Hakimov Hakimjon Abdullo o'g'li	
Investitsion jozibadorlikni oshirish – korxonalarning raqobatbardoshligini oshirishning muhim shartidir	426
Karimova Dilafroz Sadirdin qizi	

Sanoat korxonalarida innovatsion faollikni oshirish omillari.....	431
Qo'ziyev Shodiyor Qilichboy o'g'li, Xakimov Javohir Hamza o'g'li, Turganbaev Nursultan Bayram o'g'li, Masharipov Rasulbek Jo'rabekovich, Xasanov Ruslan Raxmatovich, Nurullayev Jasurbek Davronbekovich	
Теоретические основы формирования понятия «финансовая стабильность».....	437
Алиева Сусанна Сейрановна	
Developing the labor market and strategies for reducing unemployment.....	442
Tojiyeva Muhabbatxon Mansurjon qizi, Elmurodov Mukhammadkodir Nurmuhammad	
Iqlim o'zgarishi sharoitida raqamli texnologiyalar orqali qishloq xo'jaligida samaradorlikni oshirish yo'llari.....	450
Fayziyev Oybek Raximovich, Ochilov Ilhom Sayitqulovich, Sayfullayeva Ruxshona Farrux qizi	
To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning sanoatni rivojlantirishdagi roli.....	458
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
Ishlab chiqarish korxonalarida risklarni boshqarishning asosiy yo'nalishlari va rivojlanish istiqbollari.....	466
Muxitdinov Shuhrat Ziyaviddinovich	
Ovqatlanish xizmatlarini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlaridan foydalanish va samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlari.....	470
Ravshanov Zaxiriddin Ibragimovich	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanishning ahamiyati.....	477
Safayeva Dilafuz Ruzmatovna, Karimov Abrorjon Shavkat o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarini xarajatlarini rejalashtirish va moliyalashtirish: amaldagi holat tahlili.....	482
Bauyetdinov M.J., Medetbayeva D.T	
Tijorat banklarida foiz risklarini baholash va boshqarish.....	487
Karimov Mardon Akram o'g'li	
Zamonaviy sharoitda bank innovatsiyalaridan foydalanishning istiqbolli yo'nalishlari.....	494
Xodjimamedov Akmal Ashurovich	
A local perspective on sustainable supply chain management in Uzbekistan.....	501
Oybek Rafukjonkhoev	
Raqamli texnologiyalar orqali sug'urta kompaniyalar marketing faoliyatini takomillashtirish.....	505
Rashidova Dildora Rasul qizi	
O'zbekistonning strategik rivojlanish davrida investitsiyalarning o'rni.....	511
Akbaraliyeva Aziza Maxmadali qizi	
O'zbekiston media bozori: rivojlanishi va afzalliklari.....	516
Qodirov Obidjon Olim o'g'li	
Порядок учета скидок в бухгалтерском учете на основе МСФО.....	520
Камолова Феруза Кахрамоновна	
Tijorat banklari transformatsiyasini amalga oshirishda qimmatli qog'ozlar bozorida foydalanishning xorijiy tajribasi.....	525
Bobur Abrorovich Yusupov	
Neft va gaz sanoati korxonalari resurslardan samarali foydalanishning xorijiy tajribalari tahlili.....	533
Sonayev Sanjar Nurmatovich	
Оценка социально-экономического воздействия железнодорожных проектов.....	539
Хужаяров Бекзод Баходир угли	
Rivojlanayotgan mamlakatlarda islom mikromoliyalashning innovatsion mexanizmlari va xalqaro tajriba.....	544
Sharipova Maxliyoixon Baxtiyor qizi	
Iqtisodiy samaradorlik tushunchasining ilmiy- nazariy tahlili.....	548
Ibragimov Zukhriddin Sayfutdinovich	
Ipoteka kreditlarini moliyalashtirishda banklarning o'rni va istiqbollari.....	552
Muxitdinov Ulug'bek Diyorovich	
Mintaqaviy mehnat bozorini shakllanishining shart-sharoitlari, omillari, o'ziga xos xususiyatlari va prinsiplari.....	556
Amonov Navro'zxon Saloxiddin o'g'li	
Development of digital marketing for sustainable tourism development in Uzbekistan.....	560
Nasibabonu Abdurakhmonovna Akramova	

Kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar	565
Ibragimov Ulmas	
Tijorat banklarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlashning dolzarb masalalari	569
Akbarov Behzodxon Ulug'bek o'g'li	
Amerika qo'shma shtatlarida federal zaxira tizimi tomonidan amalga oshirilgan noan'anaviy pul-kredit siyosati	574
Djumonov Dilshod Safaroliyevich	
Intellectual mulkning ishlab chiqarishdagi ahamiyati	581
Farhod Mahmudovich Tirkashyev, Azizbek Umid o'g'li Abduvaliyev	
Tijorat banklari moliyaviy barqarorligini baholashning xorijiy davlatlar tajribasi	585
Sattarova Gulshan Muxiddinovna	
Qimmatli qog'ozlar bozorida moliyaviy xavfsizlik: investorlar misolida.....	589
Boysunov Jamshid Baxriddin ug'li	
Amaliy-ilmiy tadqiqotlarning mazmuni, asosiy maqsadlari va qo'llanilish shakllari.....	593
Raupov Jamshid Rashidovich, Kaxramonov Zafar Kaxramonovich	
Tijorat banklarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishning dolzarb masalalari.....	597
Ergashev Olim Kenjayevich	
Islom darchalari asosida moliyalashtirishni joriy etish istiqbollari	602
Gulyamova Shaxnoza Gafurdjanovna	
Влияние финансовых технологий на трансформацию страхового рынка	606
Тангирбердиева Гулчехра Рахимжановна	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishida mamlakatimiz iqtisodiyotini holati tahlili	611
Muradova Maxliyoixon Ravshanovna	
Foreign experience in the formation of banking assets in improving the efficiency of the activities of commercial banks.....	615
Ibrohimov Davronbek Muhammadi ogli	
Роль и значение экономического потенциала в формировании стратегии регионов Узбекистана.....	628
Абдалова З.Т.	
Перспективы развития торговых отношений между Китаем и Узбекистаном.....	634
Фазлиддинова Шахруза, Расулев Дильмурод Мирза-Ахмедович	
Korxonalarda moliyaviy instrumentlarning hisobi va audit masalalarini rivojlantirish	640
Maxmudov Saidjamol Kadirjanovich	
Barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning ilmiy-nazariy asoslari.....	647
Rajabov Alibek	
Digital technologies as a driver for the development of mice tourism in Uzbekistan	654
Ilkhomova Gulnoza Zaynitdin qizi	
Tadbirkorlik subyektlarining tashqi savdo faoliyati bojxona reytingini aniqlash va baholashning iqtisodiy ahamiyati	661
Azizov Sherzod Uktamovich, Mamarajabov Abdisamad Saidmurot o'g'li	
Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlari	666
Shodiyev To'liqin Oltiboy o'g'li	
Sanoat korxonalari rivojlanishining atrof-muhitga ta'sirini baholashda ESG tamoyillarini qo'llash imkoniyatlari va istiqbollari	671
Turg'unov Jasurbek Alimardon o'g'li	
Museum collection management and new technology	677
Ibroximova Aziza Abbasovna	
Inklyuziyalashuv sharoitida sanoat korxonalari faoliyatining ilmiy-nazariy jihatlarini	684
Isayev Kobiljon Abdulkodirovich	
Turizm sohasida brendning O'zbekiston iqtisodiy o'sishiga ta'siri va sayyohlik yo'nalishi sifatida marketingning ahamiyati.....	693
Kobilova Maftuna	
Kichik biznes subyektlarida marketing faoliyatini boshqarishni takomillashtirish.....	697
Bektemirov Ozodjon Xusan o'g'li	
Tekislikda to'g'ri chiziqli va uning tenglamalari.....	702
Azimova Halkar Qayumovna	

Banking Legislation of the Republic of Uzbekistan: Practice and Reforms.	707
Asliddin Qurvonboyev Baxrom o'g'li, Umarova Zulaykho	
Korxonalarda reklama faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli marketingdan foydalanish.....	712
Khojiev Elshod	
Необходимость использования искусственного интеллекта в системе образования – веление времени	717
Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна	
Kon-metallurgiya kombinati faoliyatining ekonometrik modeli va uni rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlari.....	721
Karimov Ma'ruf Ichthyorovich	
Ijara bo'yicha xalqaro standart qo'llanilishining xususiyatli jihatlari	725
Yusupova Malika Botiraliyeva, Satvaldiyeva Gulchexra Xudayberdiyevna	
Понятие и сущность маркетинговой деятельности малого бизнеса в Узбекистане.....	730
Убайдуллоева Малика Отабековна	
Tovar-moddiy zaxiralar tahlilini takomillashtirish	736
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich, Mirzayeva Shaxlo Faxritdinovna	
Tijorat banklarida mavjud muammoli aktivlar miqdorini qisqartirish bo'yicha xorij mamlakatlar tajribasi.....	742
Abduxalimova Marjona Xikmatovna	
Bank strategiyasini shakllantirish orqali samaradorlikni oshirish (O'zsanoatqurilishbank misolida)	748
Maxmudova Munavarxon Ruzimuradovna	
Surxondaryo viloyatida parrandachilik tarmog'ini rivojlantirish istiqbollari.....	752
Ismoilov Zuhridin Sayitqulovich	
Yangi O'zbekistonda baholovchi tashkilotlar reytingini baholash va renkingini aniqlash mexanizmining tashkiliy va huquqiy asoslarini takomillashtirishning zarurligi.....	757
Tashpulatov Giyos Toxirovich	
Raqamli transformatsiya sharoitida B2B marketing strategiyalarini tuzish va samaradorlikni belgilash.....	764
Yudashev Jamshid Abrarovich	
Iste'molchi xulq-atvori: marketing strategiyalarida uning o'rni.....	770
Hamidova Maftuna Boburjon qizi	
Impact of modern tourism infrastructure in enhancing a country's tourism potential.....	775
Ametova Shahnoza Rustamovna, Dauletbaeva Ulzada Bakhadirovna	
O'zbekistonda oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish va iste'moli tahlili	780
Umarov Ilxomjon Yuldashevich, Abdulxamidova Nodira Abdurashitovna	
Xalqaro tajriba asosida uy xo'jaliklarining investitsion faoliyatini rivojlantirishning institutsional asoslari.....	784
Berdiyev G'ayrat Ibragimovich	
O'zbekistonda elektroenergetika sohasi boshqaruvini tartibga solish masalalari	795
Samiev Shoxrux Faxriddin o'g'li	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportini moliyaviy qo'llab-quvvatlash yo'llari	801
Xaydarova Nargiza Anvarovna	
Greening Hotel Operations: A Framework for Sustainable Resource Management and Cost Efficiency in Bukhara Region.....	809
Toyirova Sarvinov Atoevna, Canós-Darós, Lourdes, Osorio-Acosta, Estefanía	
O'zbekiston sanoat mahsulotlari eksportining tashqi bozorlar bilan o'zaro aloqalari	819
Yo'ldoshev Nozimbek Ma'rufjon o'g'li	
O'zbekistonda tibbiy ta'lim eksportining rivojlanish tendensiyalari	824
Abdullayev Javoxir Jaxongirovich	
Dunyo oziq-ovqat bozorining dinamik rivojlanishidagi o'zgarishlar, qiyinchiliklar va ularning yechimlari	832
Tolipova Baxtigul Farxodovna	
Sanoat korxonalarida boshqarish jarayonlariga omillar ta'sirini baholash uslubiyotlari	836
D.Ziyayeva	
Zamonaviy firmalarda kommunikativ aloqalar tizimini o'rnatish bilan bog'liq muammolar	840
Sh.A.Suleymanova, Sh.Z.Erkinova	

Перспективы развития электронной коммерции Республики Узбекистан	845
Маҳаммадалиева Муслимахон Шерали кизи	
Surxondaryo viloyatida o'rta muddatda uy-joylar qurilishi prognozlashtirishni tekshirish	851
Ibragimov Nodir Shopo'latovich, Ibragimov Qobil To'xtamishovich, Toshpo'latov Bobur Rasuljon o'g'li, Nuraliyeva Feruza Abdusalim qizi, Namozov DiyorbekBaxtiyor o'g'li	
Aksiyadorlik jamiyatlarida dividend siyosatini takomillashtirish orqali investitsiya jozibadorligini oshirish mexanizmlari.....	858
Muxammadiyev Faxriddin Baxtiyorovich	
O'zbekiston respublikasi budget daromadlarining amaldagi holati tahlili.....	861
Shodiyev Xurshedjon Karimovich	
Korxonalarda ishlab chikarish strategiyasini innovasion faoliyati orqali takomillashtirish yo'llari	865
Fayzullayeva Aziza Nusratillayevna	
Budget tashkilotlarining shtat jadvallarini tuzish va xarajatlar smetasi	871
Xamdamiyev Nuriddin Abdimalikovich	
Tax Revenues and Budget Allocation: The Impact of Tax Revenues on the Economy in Uzbekistan and Indonesia.....	875
Vafoeva Sevinch, Umarova Zulaykho	
Erkin iqtisodiy zonalar – rivojlanishning muhim omili.....	879
Axtamova Parizod Oybek qizi	
The significance and impact of contemporary tourism infrastructure in boosting a country's tourism potential	883
Matkabillova Diloram Khalilullayevna	
Tijorat banklari investitsiya faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari.....	887
Abduvaliyev S.A.	
Yangi iqtisodiy tizimda barqaror ish bilan bandlik konsepsiyasini ishlab chiqish va unga oid global tajribalar.....	892
Xoliyorova Shoxista Qaxramon qizi	
Bo'lajak pedagog-o'qituvchining innovatsion faoliyati modeliga asoslangan xolda ta'lim-tarbiya metodlari va vazifalarini o'rgatish.....	898
Abdullaeva Sanobar Berdievna	
O'zbekiston to'qimachilik klasterlari orqali iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash	903
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Xalqaro standartlar asosida moliyaviy hisobot ko'rsatkichlari tahlilining ilmiy asoslari	909
G.J.Jumayeva	
Интеграция современных концепций управленческого учета в учетно-аналитическую практику вузовских научных учреждений в Узбекистане.....	912
Каршиева Мохинур Олим кизи	
O'zbekiston sug'urta amaliyotida umr davomiyligi funksiyalarini aniqlashda aktuar hisoblarning o'rni.....	916
Abdujalilova Guzal Saydillayevna	
O'zbekiston respublikasi moliya-kredit tizimidagi muammolari va ustuvor yo'nalish istiqbollari.....	931
Olimov Abror Axadjon o'g'li	
O'zbekistonning fiskal va monetar siyosati tashqi savdo defitsiti o'sishiga ta'siri	935
Baxtiyorov Sherali Muzaffarovich	
The accounting system in trade organizations, as well as the classification of income in trade.....	941
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li, Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror o'sish omillari va ularning tahlili	947
Ayubov Ilyos Ilxomovich, Ro'ziqulov Abduqahhor Ixtiyor o'g'li	
Mehmonxona restoranlarida xodimlar malakasini oshirish tizimi va ularning samaradorlikka ta'siri	954
Yaxshiyev Xusniddin Tolibovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy asoslari va mamlakatimizda yaratilgan shart-sharoitlar	958
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti	

Yog'-moy korxonalari personalini boshqarishning ahamiyatli jihatlari.....	963
Azlarova D.A.	
Mahalliy budget daromadlari bazasini kengaytirishda hokimliklarning vakolatlarini oshirish masalalari.....	967
Tuychiev Kamoliddin	
O'zbekiston yengil sanoat korxonalarida marketing strategiyalari	974
Bazarova Fayyoza Tuxtamurodovna	
Innovative technologies of modern accounting and their impact on efficiency	979
Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Роль телекоммуникации в экономике Республики Узбекистан	983
Бабаназарова Гульзар Зиуатдиновна	
Роль финансов в Узбекистане на современном этапе	987
Раупова Мухлисахон Ибрахимжон кизи	
Mahalliy budjetlarni boshqarish va tuzish tartibi	992
Qo'ldoshev Diyor O'rol o'g'li	
Elektron tijoratni soliqqa tortish ma'muriyatchiligini takomillashtirish yo'nalishlari.....	997
Urazaliyev Kamoliddin Tajikovich	
Soliq xulq-atvorini shakllantirishda davlat dasturlari va vositalarining roli.....	1003
Abdurahmonov Abdumalik Abdug'ani o'g'li	
O'zbekiston bank tizimini rivojlantirishda raqamli banklarning ulushi.....	1011
O'lmasov Abdurahmon Aziz o'g'li	
Digital neighborhood frameworks in community-centric urban infrastructure planning	1019
Gulsara Ostonaqulova, Sitora Odilova	
Sug'urtada investisiya faoliyati samaradorligini oshirish	1026
Suyunov Isomiddin Tilovkobilovich	
Анализ результатов инструментальных методов исследований у детей с врожденными пороками сердца.....	1031
Мухаммадиева Лола Атамурадовна	
Moliya tizimida davlat nazoratini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari.....	1039
Po'latov Tirkash Sotiboldiyevich	
Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatiga investitsiyalar jalb etishdagi konseptual jihatlari.....	1043
Karimova Komila Daniyarovna	
Buxoro viloyatida biologik xilma-xillikni asrash: iqtisodiy tahlil va ustuvor yo'nalishlar.....	1048
Ro'ziyev Sobirjon Samatovich	
Hududda raqobatdosh sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish samaradorligini oshirish	1053
Sattorov Quvonchbek Shoxzamonovich, Ollokulova Feruza Mansurovna	

HUDUDDA RAQOBATDOSH SANOAT MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQUARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH

Sattorov Quvonchbek Shoxzamonovich

sattorovv18@gmail.com

Termiz Davlat Univeristeti Iqtisodiyot yo'nalishi
1-bosqich magistranti

Ilmiy rahbar:

Ollokulova Feruza Mansurovna

Termiz Davlat Universiteti Iqtisodiyot
fakulteti, i.f.f.d(PhD)

Annotatsiya: Mazkur maqolada Termiz shahrida raqobatbardosh sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish samaradorligini oshirish masalalari har tomonlama tahlil etilgan. Unda iqtisodiy ko'rsatkichlar asosida hududdagi mavjud sanoat salohiyati, ishlab chiqarishdagi tarkibiy o'zgarishlar, tashqi savdodagi o'rni va investitsiya oqimlari o'rganilgan. Shu bilan birga, Termiz shahrining geografik joylashuvi, transport-logistika imkoniyatlari hamda ishlab chiqarish infratuzilmasi zamonaviy talablar asosida baholangan. Muammo va imkoniyatlar publitsistik yondashuv asosida keng yoritilgan.

Kalit so'zlar: sanoat mahsulotlari, infratuzilmalar, iqtisodiy barqarorlik, raqobatbardoshlik, ishlab chiqarish samaradorligi, tashqi savdo, investitsiyalar.

Abstract: This article provides a comprehensive analysis of the issues related to increasing the efficiency of producing competitive industrial products in the city of Termez. Based on economic indicators, the study examines the existing industrial potential of the region, structural transformations in production, the city's role in foreign trade, and investment inflows. Furthermore, Termez's geographical location, transport and logistics capabilities, and production infrastructure are evaluated from the perspective of modern standards. The problems and opportunities are broadly discussed with a journalistic approach.

Key words: industrial products, infrastructure, economic stability, competitiveness, production efficiency, foreign trade, investments.

Аннотация: В данной статье всесторонне проанализированы вопросы повышения эффективности производства конкурентоспособной промышленной продукции в городе Термез. На основе экономических показателей рассмотрены имеющийся промышленный потенциал региона, структурные изменения в производстве, роль во внешней торговле и потоки инвестиций. Также оценены географическое расположение города Термез, его транспортно-логистические возможности и производственная инфраструктура с учетом современных требований. Проблемы и перспективы освещены с публицистическим подходом.

Ключевые слова: промышленная продукция, инфраструктура, экономическая стабильность, конкурентоспособность, эффективность производства, внешняя торговля, инвестиции.

KIRISH

Bugungi kunda raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarish har qanday hududning iqtisodiy barqarorligini ta'minlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, mintaqaviy taraqqiyotda sanoat tarmoqlarining rivojlanishi, ishlab chiqarish hajmining ortishi va tashqi bozorga chiqish salohiyati – barqaror iqtisodiyotning mustahkam poydevorini tashkil etadi. Surxondaryo viloyatining markazi bo'lgan Termiz shahri so'nggi yillarda yirik transport-logistika markaziga aylanib borayotgani, xorijiy investitsiyalar oqimining ortayotgani hamda yangi ishlab chiqarish korxonalarining tashkil etilishi bilan e'tibor markaziga aylangan.

Shunga qaramay, sanoat sohasida hali hal qilinmagan muammolar, mahsulot sifati va eksportboplik darajasida mavjud bo'lgan kamchiliklar diqqat markazida turibdi. Raqamlar dastlab ijobiy ko'rinishga ega bo'lsa-da, ularning chuqur tahlili ishlab chiqarish natijalarining har doim ham barqaror emasligini ko'rsatadi. Masalan, 2023-yilning birinchi yarmi davomida Termiz shahrida 1 538,6 milliard so'mlik chakana savdo aylanmasi qayd etilgan bo'lsa-da, ushbu hajmda yirik sanoat mahsulotlarining ulushi atigi 3,9 foizni tashkil qilgan.

Mazkur maqolada aynan ana shunday tafovutlar, mavjud imkoniyatlar va ularni amaliy yo'l bilan bartaraf etish masalalari tahlil etiladi. Ishlab chiqarish samaradorligini oshirish nafaqat texnologik darajada, balki boshqaruv, kooperatsiya, logistika va kadrlar siyosatida ham chuqur islohotlarni talab etadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Bozor iqtisodiyoti sharoitida hududlar o'rtasidagi raqobatbardoshlik darajasi bevosita ularning iqtisodiy rivojlanish salohiyati bilan chambarchas bog'liqdir. Raqobatbardoshlik – bu mahsulot yoki xizmatning bozor talablariga javob bera olishi, narx va sifat ko'rsatkichlari bo'yicha boshqa muqobilardan ustun turish qobiliyatidir. Samaradorlik esa ishlab chiqarish resurslarining (ishchi kuchi, texnologiyalar, xomashyo va boshqa omillar) eng maqbul darajada foydalanilishi bilan tavsiflanadi.

Mazkur ikki tushuncha hududiy rivojlanishning muhim omillari hisoblanib, iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlari sifatida e'tirof etiladi. Mashhur iqtisodchi Maykl Porterning "Raqobat ustunligi" nazariyasida qayd etilishicha, davlat yoki hudud raqobatbardosh bo'lishi uchun avvalo rivojlangan infratuzilma, innovatsion muhit, kuchli mehnat bozori va eksportga yo'naltirilgan ishlab chiqarish tizimiga ega bo'lishi zarur. Ya'ni, ishlab chiqarilayotgan mahsulot faqat ichki ehtiyojlarni qondirish bilan chegaralanmasdan, tashqi bozorlarda ham talab yuqori bo'lishi lozim. Bu holat esa ishlab chiqarishning texnologik darajasi, mahsulot sifati, xalqaro sertifikatlash talablari va logistika tizimining samaradorligi bilan bevosita bog'liqdir.

Xalqaro tajriba ham mazkur holatni tasdiqlaydi. Jahon savdo tashkiloti (JChT), BMT Sanoatni rivojlantirish tashkiloti (UNIDO), Jahon banki (WB) kabi yirik xalqaro institutlarning hisobotlarida raqobatbardosh sanoat deganda eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarishga yo'naltirilgan, yuqori texnologik va innovatsion tarkibga ega, yangi ish o'rinlari yaratadigan hamda mahalliy bozorda ham barqaror talabga ega ishlab chiqarish turlari nazarda tutiladi.

Ushbu mezonlar asosida har bir hududning sanoat salohiyati baholanadi. Surxondaryo viloyati, xususan Termiz shahri geografik joylashuvi, xomashyo bazasi va transchegaraviy savdo salohiyatiga ega bo'lishiga qaramay, hali to'laqonli raqobatbardosh sanoat infratuzilmasini shakllantira olmagan. Mavjud ishlab chiqarish subyektlarining ko'pchiligi xomashyoni qayta ishlash bosqichida to'xtab qolmoqda.

Shu sababli, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish uchun hududlarda vertikal integratsiyalashgan ishlab chiqarish zanjirlarini – xomashyo, qayta ishlash, tayyor mahsulot va eksport bosqichlarini – bir tizimda joriy etish zarur. Bundan tashqari, kadrlar salohiyatini oshirish, qulay biznes muhitini yaratish va moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kengaytirish raqobatbardoshlikni ta'minlovchi asosiy omillar sifatida qaralishi kerak.

Shuningdek, har bir sanoat korxonasining samaradorligini aniqlashda faqat ishlab chiqarish hajmi emas, balki mahsulot birligiga to'g'ri keladigan xarajatlar, foyda marjasi va innovatsion ko'rsatkichlar asosida baholash amaliyoti yo'lga qo'yilishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, raqobatbardoshlik va samaradorlik – hududiy iqtisodiyotni barqaror rivojlantirishda o'zaro uyg'unlikda faoliyat yurituvchi asosiy mexanizmlardir. Ularni to'g'ri strategik yondashuv asosida rivojlantirish orqali ijobiy iqtisodiy natijalarga erishish mumkin bo'ladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqolada Termiz shahrida sanoatning raqobatbardoshligini oshirish hamda ishlab chiqarish samaradorligini kuchaytirish masalalari tadqiq etildi. Tadqiqot metodologiyasi, asosan, ochiq statistik bazalarga, zamonaviy iqtisodiy nazariyalar va xalqaro tajribaga asoslangan tahliliy va amaliy yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Asosiy maqsad – umumiy va umumlashtirilgan nazariy fikrlardan chiqib, Termiz shahrining aniq iqtisodiy holatiga mos va natijador tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladigan usullarni tanlashdan iborat bo'ldi.

Avvalo, Surxondaryo viloyati statistika boshqarmasi va stat.uz portalining ochiq ma'lumotlari asosida hududiy iqtisodiy ko'rsatkichlar tahlil qilindi. Jumladan, 2023-yil davomida Termiz shahrida ishlab chiqarilgan sanoat mahsulotlari hajmi 1 312,4 milliard so'mni, chakana savdo aylanmasi esa 1 538,6 milliard so'mni tashkil etgan. Ushbu raqamlar hudud ichki bozorida nisbiy barqarorlik mavjudligini bildirsa-da, tashqi bozor bilan integratsiya darajasining sustligini ham ko'rsatadi. Xususan, 2023-yilda Termiz eksport hajmi 38,2 million AQSh dollarini, importi esa 66,5 million dollarni tashkil etib, 28,3 million dollarlik salbiy tashqi savdo saldosi sabab bo'lgan.

Tahlil jarayonida zamonaviy iqtisodiy tadqiqot metodlaridan kompleks foydalanildi. Jumladan:

SWOT-tahlil orqali Termiz shahrining sanoat salohiyatiga taalluqli kuchli tomonlar (geografik joylashuv, mehnat resurslari, logistika imkoniyatlari) va zaif jihatlar (past texnologik daraja, innovatsion muhitning yetarli emasligi, xomashyo eksportiga qaramlik) ajratib ko'rsatildi.

Value Chain Analysis (qiymat zanjiri tahlili) asosida mahsulot ishlab chiqarishning xomashyo bosqichidan tayyor mahsulotgacha bo'lgan barcha jarayonlar baholandi. Bu usul mahsulotga qo'shilayotgan qiymatning har bir bosqichini iqtisodiy samaradorlik nuqtayi nazaridan tahlil qilishga imkon berdi.

Raqamli vizualizatsiya vositalari – GIS (Geoinformatsion tizimlar), Datawrapper va Google Data Studio platformalari yordamida Termiz shahridagi ishlab chiqarish zonalarini, transport yo'llari va iste'mol nuqtalari o'rnatidagi bog'liqliklar xaritalashtirildi. Bu esa nafaqat mavjud holatni tushunishga, balki istiqboldagi hududiy sanoat klasterlarini shakllantirish imkoniyatlarini ham aniqlashga xizmat qildi.

Tadqiqot davomida xalqaro metodologiyalar ham qo'llanildi. Xususan:

UNIDO (BMT Sanoatni rivojlantirish tashkiloti) tomonidan taklif etilgan industrial cluster model asosida Termiz shahrining industrial zonalarini shakllantirish imkoniyatlari baholandi.

Turkiya va Janubiy Koreya tajribalariga tayangan holda business incubator va technology park tizimlari asosida Termizda kichik va o'rta ishlab chiqaruvchi subyektlarni rivojlantirish bo'yicha takliflar ishlab chiqildi.

Shuningdek, Termiz shahrining chegaradosh hudud sifatidagi afzalliklari inobatga olinib, Afg'oniston, Pokiston va Hindiston kabi Janubiy Osiyo davlatlari bilan eksportga yo'naltirilgan sanoat kooperatsiyasi imkoniyatlari ham o'rganildi.

Ushbu metodologik yondashuvlar nafaqat statistik ko'rsatkichlarni chuqur tahlil qilishda, balki Termiz shahrining sanoat strategiyasini ishlab chiqishda, raqobatbardoshlikni ta'minlovchi infratuzilma rivoji, raqamli transformatsiya, kadrlar malakasini oshirish va soddalashtirilgan biznes muhiti bo'yicha amaliy tavsiyalar berishda ham muhim vosita bo'lib xizmat qildi.

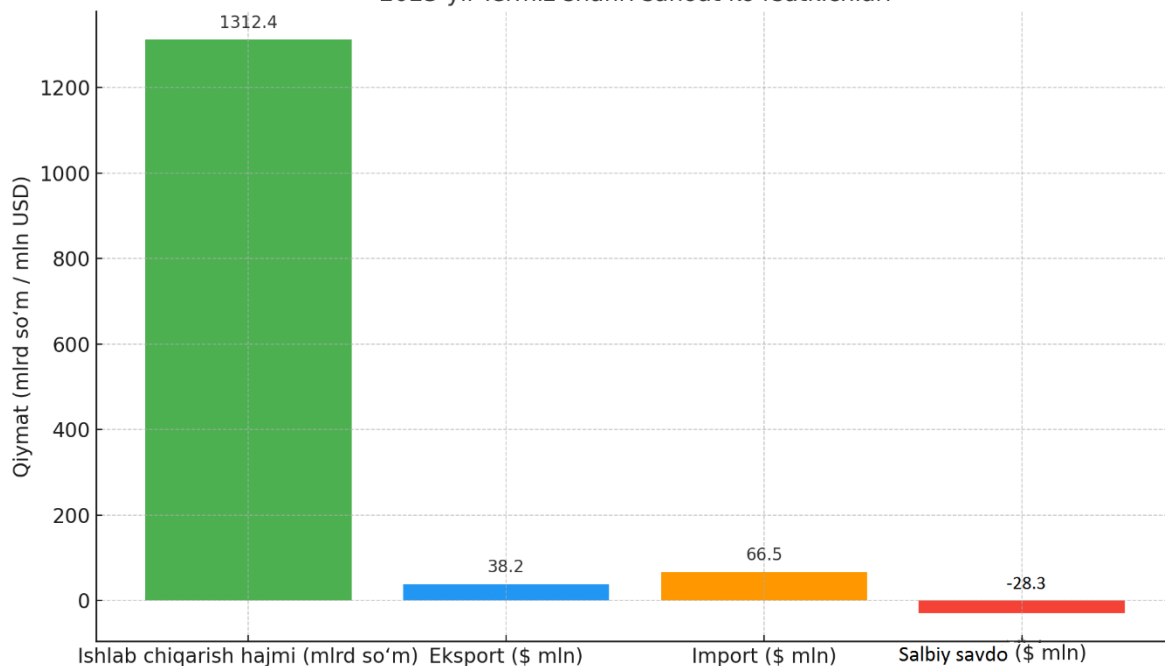
TAHLIL VA NATIJALAR

Termiz shahri sanoatining hozirgi holatini tahlil qilish, raqobatbardoshlik va samaradorlik darajasini aniqlash uchun ochiq statistik ma'lumotlarga tayangan holda chuqur iqtisodiy tahlil o'tkazildi. Bunda ishlab chiqarish hajmi, eksport-import balanslari, infratuzilma imkoniyatlari va mahalliy resurslardan foydalanish darajasi markaziy indikatorlar sifatida tanlandi. 2023-yil yakunlariga ko'ra, Termiz shahrida jami 1 312,4 milliard so'mlik sanoat mahsuloti ishlab chiqarilgan. Bu ko'rsatkich butun Surxondaryo viloyati sanoat hajmining 12,5 foizini tashkil etadi (Manba: Surxondaryo viloyati statistika boshqarmasi). Tahlil shuni ko'rsatadiki, Termiz shahri hozircha viloyat miqyosida yetakchi sanoat markazi darajasiga chiqmagan. Asosiy yo'nalishlar – yengil sanoat, qurilish materiallari ishlab chiqarish va qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash hisoblanadi. Termiz shahrida 2023-yilda 38,2 million dollar eksport, 66,5 million dollar import amalga oshirilgan, natijada 28,3 million dollar salbiy savdo yuzaga kelgan¹. Bu raqamlar shahar iqtisodiyoti tashqi bozorga to'liq integratsiyalanmaganini, ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar asosan ichki bozor uchun mo'ljallanganini anglatadi. Ya'ni, hozirgi ishlab chiqarish salohiyati eksportga yo'naltirilmagan, natijada xorijiy valutalarning kiritimi yetarli emas.

¹ <https://stat.uz>

2023-yil Termiz shahri sanoat ko'rsatkichlari

1-rasm. 2023-yil Termiz shahri sanoat ko'rsatkichlari.

Ushbu grafikda 2023-yilda Termiz shahrida sanoat ishlab chiqarishining asosiy ko'rsatkichlari tasvirlangan. Grafikdan ko'rinib turibdiki, ishlab chiqarish hajmi 1 312,4 mlrd so'mni tashkil etgan bo'lsa-da, eksport (\$38,2 mln) va import (\$66,5 mln) o'rtasidagi farq salbiy savdo balansini keltirib chiqargan (–\$28,3 mln). Bu esa mahsulotlar ichki iste'molga yo'naltirilganini va ularning xalqaro bozorda raqobatbardoshligi past ekanini anglatadi. Shu bois, eksport salohiyatini oshirish va ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish zarur (1-rasm). Tahlillar Termiz sanoati mahsulotlarining bozorga chiqishida bir qator tizimli muammolar mavjudligini ko'rsatdi:

Texnologik yetishmovchilik – Ko'plab ishlab chiqaruvchilar eski, kam quvvatli, energiya samarasiz uskunalarda ishlamoqda. Bu mahsulot tannarxini oshiradi, sifatni pasaytiradi.

Bozor tahlilining sustligi – Korxonalar asosan ichki talabga yo'naltirilgan, xalqaro marketing va eksport strategiyalariga ega emas.

Mahalliy xomashyodan kam foydalanish – Mahsulotlarning chuqur qayta ishlanish bosqichi yo'q. Masalan, paxta yetishtiriladi, lekin to'qimachilik mahsulotiga to'liq aylantirilmaydi. Bu "qiymat zanjiri" (value chain) ning uzilishiga olib keladi.

Logistika va infratuzilma muammolari – Garchi Termiz xalqaro yo'llarga ulanib turgan bo'lsa-da, ichki logistika xizmatlari rivojlanmagan, transport xarajatlari yuqori, bu esa mahsulot narxining o'sishiga sabab bo'lmoqda.

Termiz atrofidagi qishloq xo'jaligi mahsulotlari bazasidan foydalanib sanoat klasterlari tashkil etilishi mumkin. Masalan, pomidor – qayta ishlash – eksport zanjiri orqali yangi konservalangan mahsulotlar eksporti yo'lga qo'yiladi. Shuningdek, Termiz atrofida qazib olinadigan tabiiy resurslar (marmar, qum, ohaktosh) asosida qurilish materiallari klasteri shakllantirish mumkin. Bundan tashqari, mahalliy mahsulotlar uchun xalqaro sertifikatlar olish jarayonini soddalashtirish, korxonalar uchun eksport konsalting xizmatlari, treninglar, va xalqaro savdo ko'rgazmalarida ishtirok imkoniyatlarini kengaytirish zarur. Bu tadbirlar mahsulotlarni xorij bozorlariga chiqarish uchun asos yaratadi. Termiz erkin iqtisodiy zonasi (EIZ) faoliyatini kengaytirish, yangi bo'xona yengilliklari, soddalashtirilgan ruxsatnomalar, elektr va suv tariflarida imtiyozlar taqdim etilishi ishlab chiqaruvchilar sonini oshiradi. Bundan tashqari, temiryo'l va avtomobil terminallari qurilishi yuk tashish narxini kamaytiradi, eksport imkoniyatlarini kengaytiradi. Texnik kasb-hunar maktablarida sanoatga ixtisoslashgan yo'nalishlar ochish, ishlab chiqaruvchilar bilan hamkorlikda dual ta'lim tizimi joriy qilish, ya'ni talaba ishlab chiqarishda o'qitilib, real tajriba orttiradi. Bu tizim Turkiya, Germaniya va Janubiy Koreyada muvaffaqiyatli amalda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib aytganda, yuqoridagi statistik tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, Termiz shahrida sanoat raqobatbardoshligini oshirish uchun keng imkoniyatlar mavjud. Ammo mavjud muammolar – texnologik bazaning

eskiligi, mahsulotlarni chuqur qayta ishlash yetishmasligi va infratuzilma cheklovlari – jiddiy yondashuvni talab qiladi. Mazkur tadqiqot orqali ishlab chiqilgan amaliy tavsiyalar esa shaharni yirik sanoat markaziga aylantirish yo'lida muhim qadam bo'lib xizmat qiladi. Termiz shahrida sanoat salohiyati sezilarli darajada o'smoqda. 2024-yilda ishlab chiqarish hajmining o'sishi, eksport imkoniyatlarining kengaygani va salbiy tashqi savdo balansining qisqarishi – bu hududda olib borilayotgan sanoat siyosatining ijobiy natijalaridan dalolat beradi. Shunga qaramay, ayrim muammolar saqlanib qolmoqda: Texnologik yangilanish sekin sur'atlarda amalga oshmoqda, mahalliy xomashyoni chuqur qayta ishlash zanjirlari yetarli emas, mahsulotlar eksport sertifikatlash jarayonida to'siqlarga duch kelmoqda, infratuzilmaviy va logistika muammolari hali ham mavjud. Bu omillar sanoat mahsulotlarining raqobatbardoshligini cheklab, salohiyatli korxonalarni bozorga chiqishda qiyinlashtiradi. Demak, iqtisodiy siyosatda uzoq muddatli strategiya va innovatsion yondashuvlar bilan bir qatorda, mahalliy ishlab chiqaruvchilarga real qo'llab-quvvatlash mexanizmlari zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2024). "Hududlar bo'yicha sanoat ishlab chiqarish ko'rsatkichlari." <https://stat.uz>
2. Surxondaryo viloyati statistika boshqarmasi (2024). "Tashqi savdo ma'lumotlari." <https://surxonstat.uz>
3. Porter, M. (1990). Milliy raqobatbardoshlik ustunligi. New York: Free Press.
4. UNIDO. (2023). Industrial Development Report. Vena: United Nations Industrial Development Organization.
5. Jahon banki. (2023). Uzbekistan Country Economic Memorandum. Washington D.C.: World Bank.
6. Xamidov, O. (2022). "Raqobatbardosh sanoat va hududiy rivojlanish." Iqtisodiyot va Innovatsiyalar jurnali, 2(4), 45-53.
7. Qosimov, T. (2021). Sanoatni modernizatsiyalash asoslari. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
8. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi (2024). "Mahalliy sanoat siyosati va klaster yondashuvlari."

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>